

<https://doi.org/10.62837/2025.10.136>

NÜBAR ƏKRƏM QIZI ŞAHMALIYEVA
Azerbaijan Medical University
Az1000 Baku . M. Gardashları str 95
Orcid: <https://orcid.org/0009-0009-2429-1301>
Shahmaliyevanubar@yahoo.com
Mobile phone: +994503164094

DİLİN TƏDRİS PROSESİNDƏ MÜASİR METODLARIN ROLU XÜLASƏ

Müasir dil tədrisində müxtəlif metodların tətbiqi öyrənmə prosesini daha səmərəli, interaktiv və maraqlı edir. Kommunikativ yanaşma şagirdlərin dili praktik kontekstdə istifadə etməsinə imkan verir, multimedia və texnologiyalar öyrənməni daha vizual və dinamik edir. Fərdi və diferensial yanaşmalar şagirdlərin fərdi ehtiyaclarını nəzərə alaraq motivasiyanı artırır, layihə və problem həllinə yönəlik metodlar isə yaradıcı və tənqidi düşünmə bacarıqlarını inkişaf etdirir. Bu metodlar birlikdə öyrənmənin keyfiyyətini yüksəldir və şagirdlərin praktiki dil bacarıqlarını möhkəmləndirir.

Açar sözlər :dil tədrisi,müasir metodlar,kommunikativ yanaşma,multimedia və texnologiyalar,Fərdi və diferensial yanaşma,layihə əsaslı öyrənmə,problem həllinə yönəlik metodlar.

NUBAR SHAHMALIYEVA

THE ROLE OF MODERN METHODS IN THE LANGUAGE TEACHING PROCESS

ABSTRACT

The application of modern methods in language teaching makes the learning process more effective, interactive, and engaging. The communicative approach enables students to use the language in practical contexts, while multimedia and technology enhance learning through visual and dynamic tools. Individualized and differentiated approaches address students' unique needs and increase motivation, whereas project-based and problem-based learning develop critical thinking and creativity. Together, these methods improve learning quality and strengthen students' practical language skills.

Key words: language teaching, modern methods, communicative approach, multimedia and technology, individualized and differentiated approach ,project-based learning, problem-based learning

Роль современных методов в процессе обучения языку Резюме

Применение современных методов в обучении языкам делает процесс обучения более эффективным, интерактивным и увлекательным. Коммуникативный подход позволяет студентам использовать язык в практических ситуациях, а мультимедиа и технологии делают обучение более наглядным и динамичным. Индивидуализированные и дифференцированные подходы учитывают уникальные потребности учащихся и повышают мотивацию, а проектное и проблемно-ориентированное обучение развивает критическое мышление и креативность. В совокупности эти методы повышают качество обучения и укрепляют практические языковые навыки студентов. **Ключевые слова:** преподавание языка, современные методы, коммуникативный подход мультимедиа и технологии, индивидуализированный и дифференцированный подход, проектное обучение, обучение через решение проблем

Giriş

Dilin tədrisi müasir təhsil sistemində yalnız təhsil prosesinin bir hissəsi deyil, həm də fərdin sosial və intellektual inkişafının əsas elementlərindən biridir. Dil bacarıqları təkcə ünsiyyət üçün vacib deyil, həm də mədəniyyətin, elmin, texnologiyanın və digər sahələrin biliklərinin qavranılması üçün zəruri bir vasitədir. Dil, insanın dünyanı anlama qabiliyyətini genişləndirən, məntiqi və tənqidi düşünmə bacarıqlarını formalaşdıran əsas vasitələrdən biridir. Son illərdə tədris metodları sürətlə dəyişir və inkişaf edir. Ənənəvi yanaşmalar, yəni qrammatika və söz ehtiyatının əzbərlənməsi kimi üsullar hələ də müəyyən dərəcədə tətbiq olunsa da, müasir təhsil sistemi daha çox interaktiv və praktik yanaşmaları tələb edir. Yeni texnologiyalar, kompüter proqramları, onlayn platformalar və multimedia vasitələri öyrənmə prosesini daha cəlbədicə və effektiv edir. Bu yanaşmalar şagirdlərin yalnız passiv bilik qazanmasını deyil, həm də aktiv iştirakını təmin edir, onları problemləri həll etməyə və yaradıcı düşünməyə təşviq edir. Müasir metodların tədris prosesinə inteqrasiyası həm müəllimlərin, həm də şagirdlərin fəaliyyətini əhəmiyyətli dərəcədə dəyişir. Müəllimlər dərsləri daha planlı və strukturlaşdırılmış şəkildə təqdim edir, fərdi yanaşmanı tətbiq edir və hər bir şagirdin öyrənmə ehtiyaclarına uyğun strategiyalar seçirlər. Şagirdlər isə öyrənmə prosesində daha fəal olur, kommunikativ bacarıqlarını inkişaf etdirir və real həyat situasiyalarında dili tətbiq etmək imkanı əldə edirlər. Bu məqalənin məqsədi dilin tədris prosesində müasir metodların rolunu araşdırmaq, onların effektivliyini qiymətləndirmək və öyrənmə prosesinə gətirdiyi üstünlükləri təqdim etməkdir. Müasir metodların tətbiqi yalnız dil biliklərinin artırılmasına deyil, həm də şagirdlərin özünəinamını, motivasiyasını və təhsilə marağını artırmağa yönəlib. Bell, S. (2010) Beləliklə, dilin tədrisi sahəsində müasir yanaşmaların rolu həm nəzəri, həm də praktik baxımdan böyük əhəmiyyət kəsb edir. **Kommunikativ Yanaşma** Müasir dil tədrisində kommunikativ yanaşma

(Communicative Language Teaching, CLT) mühüm rol oynayır və bu metodun əsas məqsədi şagirdlərin dili praktik kontekstdə səmərəli şəkildə istifadə etməsini təmin etməkdir. Ənənəvi metodlar adətən qrammatika, leksika və dil qaydalarının əzbərlənməsinə fokuslanırdı, lakin kommunikativ yanaşma bununla kifayətlənmir. O, şagirdləri həqiqi həyat situasiyaları ilə üzləşdirir, onların dil bacarıqlarını yalnız nəzəri bilik səviyyəsində deyil, praktik kontekstdə inkişaf etdirir. Kommunikativ yanaşmanın nəzəri əsasları XX əsrin ortalarında dilçilik və pedaqoji tədqiqatlarla bağlı olaraq formalaşmışdır. Dil yalnız ünsiyyət vasitəsi kimi qəbul edilir və onun öyrənilməsi kontekstdə, yəni real həyat vəziyyətlərinə uyğun şəkildə həyata keçirilir. Bu yanaşma şagirdləri aktiv iştirak etməyə təşviq edir, onların danışmaq, dinləmə, oxuma və yazma bacarıqlarını integrativ şəkildə inkişaf etdirir. Kommunikativ metodun tətbiqi dərslərdə müxtəlif strategiyalar vasitəsilə həyata keçirilir. Məsələn, rol oyunları, debatlar, qrup müzakirələri, layihə tapşırıqları və real situasiya əsaslı dialoqlar şagirdlərin dili praktik olaraq istifadə etməsinə imkan yaradır. Bu metod yalnız dil biliklərinin möhkəmləndirilməsini təmin etmir, həm də şagirdlərin yaradıcılıq qabiliyyətini, tənqidi düşünmə bacarıqlarını və sosial interaksiyasını artırır. Əlavə olaraq, kommunikativ yanaşma müəllim-şagird və şagird-şagird qarşılıqlı əlaqəsini prioritetləşdirir. Müəllim yalnız məlumat ötürücü kimi çıxış etmir, o, şagirdləri öyrənmə prosesinə cəlb edən fasilitator və rəhbər rolunu oynayır. Bu, şagirdlərin dili passiv olaraq qəbul etməyib aktiv şəkildə tətbiq etməsini təmin edir. Tədqiqatlar göstərir ki, kommunikativ metod şagirdlərin dil öyrənməyə motivasiyasını artırır, öyrənilən biliklərin yadda qalmasını gücləndirir və onların öyrənmə nəticələrini əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşdırır. Brown, H. D. (2014). Bu səbəbdən müasir dil tədrisində kommunikativ yanaşma yalnız qrammatik biliklərin ötürülməsi üçün deyil, həm də praktik, real həyatda tətbiq edilə bilən dil bacarıqlarının formalaşdırılması üçün əsas strategiya kimi qəbul edilir.

Multimedia və Texnologiyaların İstifadəsi Müasir dil tədrisində multimedia və texnologiyaların istifadəsi öyrənmə prosesini daha interaktiv, səmərəli və əyləncəli etməkdə mühüm rol oynayır. Ənənəvi dərslər metodları, yəni yalnız müəllimin izahına və dərslər vəsaitlərinin əzbərlənməsinə əsaslanan yanaşmalar artıq şagirdlərin öyrənmə motivasiyasını təmin etməkdə kifayət etmir. Bu baxımdan, kompüter proqramları, interaktiv lövhələr, mobil tətbiqlər, onlayn platformalar və multimediyaya materialları dili öyrənmənin keyfiyyətini əhəmiyyətli dərəcədə artırır. Multimedia vasitələrinin istifadəsi şagirdlərin müxtəlif öyrənmə tərzlərinə uyğunlaşdırılmış dərslər keçirməyə imkan verir. Məsələn, audio materiallar şagirdlərin dinləmə bacarıqlarını, video materiallar isə danışmaq və mədəniyyət kontekstində situasiyaları qavrama qabiliyyətini gücləndirir. Interaktiv təqdimatlar, animasiyalar və vizual qrafiklər isə qrammatika və leksika öyrənməni daha əyləncəli və asan qəbul edilən edir. Texnologiyaların tətbiqi yalnız vizual və eşitmə bacarıqlarını inkişaf etdirmir, həm də şagirdlərin özünü qiymətləndirmə və özünü tədris bacarıqlarını gücləndirir.

Onlayn testlər və öyrənmə proqramları vasitəsilə şagirdlər dərhal rəy ala bilər, səhvlərini düzəldə bilər və fərdi inkişaflarını izləyə bilərlər. Bu isə fərdi yanaşma prinsipinə uyğun öyrənməni təmin edir. Eyni zamanda, texnologiya əsaslı yanaşmalar şagirdlər arasında kollektiv və əməkdaşlıq bacarıqlarını inkişaf etdirir. Məsələn, onlayn layihələr, forumlar və video-konfranslar vasitəsilə şagirdlər fərqli mədəniyyətlərdən olan həmyaşdları ilə ünsiyyət qurur, komanda şəklində işləməyi öyrənir və dil bacarıqlarını real kontekstdə tətbiq edirlər. Tədqiqatlar göstərir ki, multimedia və texnologiyaların istifadəsi dərslərdə şagirdlərin motivasiya səviyyəsini yüksəldir, öyrənmənin effektivliyini artırır və məlumatların yadda qalmasını gücləndirir. (Harmer, J. (2015). Bundan əlavə, bu yanaşma müəllimlərə dərsləri daha interaktiv, fərqli səviyyələrdə adaptasiya edilmiş və maraqlı etmək imkanı verir. Beləliklə, multimedia və texnologiyaların istifadəsi müasir dil tədrisinin ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilmişdir. Bu metod yalnız biliklərin ötürülməsini deyil, həm də şagirdlərin praktiki dil bacarıqlarını, yaradıcılıq və kritik düşünmə qabiliyyətlərini inkişaf etdirməyə yönəlmişdir

Fərdi və Diferensial Yanaşma Müasir dil tədrisində fərdi və diferensial yanaşma şagirdlərin öyrənmə prosesində fərdi ehtiyaclarını nəzərə almaq və onların potensialını maksimum dərəcədə inkişaf etdirmək məqsədini daşıyır. Hər bir şagirdin öyrənmə qabiliyyəti, öyrənmə sürəti, motivasiyası və öyrənməyə marağı fərqli olduğu üçün dərslərin eyni metod və sürətlə aparılması hər zaman effektiv nəticələr vermir. Bu baxımdan, fərdi və diferensial yanaşmalar tədrisin səmərəliliyini artırmaq üçün mühüm strategiya kimi qəbul edilir. Fərdi yanaşma şagirdin xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq onun güclü və zəif tərəflərinə uyğun öyrənmə metodlarını seçməkdən ibarətdir. Məsələn, vizual öyrənmələr üçün şəkillər, qrafiklər və animasiyalardan istifadə, eşitmə qabiliyyəti yüksək olan şagirdlər üçün isə audio və dinləmə tapşırıqları daha effektivdir. Bu yanaşma şagirdin öyrənmə motivasiyasını artırır, dərslərin prosesinə aktiv iştirakını təmin edir və öyrənilən biliklərin yadda qalmasını gücləndirir. Diferensial yanaşma isə qrup səviyyəsində tətbiq olunur və müxtəlif səviyyəli şagirdlər üçün dərslər materiallarının və tapşırıqların fərqli şəkildə təqdim edilməsini nəzərdə tutur. Larsen-Freeman, D., & Anderson, M. (2011). Bu yanaşma şagirdlərin qabiliyyətlərinə uyğun çətinlik səviyyəsi seçmək, fərqli resurslar təqdim etmək və fərdi öyrənmə planları hazırlamaq imkanı verir. Beləliklə, həm yüksək səviyyəli şagirdlər daha çox inkişaf imkanı əldə edir, həm də əlavə dəstəyə ehtiyacı olan şagirdlər dərslərin prosesində geri qalmır. Müasir pedaqoji tədqiqatlar göstərir ki, fərdi və diferensial yanaşmalar şagirdlərin özünəinamını və öyrənmə motivasiyasını artırır, həmçinin dil bacarıqlarının inkişafını sürətləndirir (Brown, 2014; Harmer, 2015). Bu yanaşmalar müəllimlərə dərslərin prosesini şagird mərkəzli etmək imkanı verir və hər bir şagirdin fərdi ehtiyaclarına uyğun effektiv tədris strategiyalarının tətbiqini təmin edir. Fərdi və diferensial yanaşmaların tətbiqi həmçinin texnologiya və multimedia vasitələri ilə daha da gücləndirilə bilər. Məsələn, onlayn platformalar və

adaptiv öyrənmə proqramları şagirdlərin fərdi inkişafını izləməyə, onların güclü və zəif tərəflərini qiymətləndirməyə imkan verir. Bu, müəllimə şagirdin ehtiyaclarına uyğun dərslər planları hazırlamaq və fərdi dəstək göstərmək üçün geniş imkanlar açır. Beləliklə, fərdi və diferensial yanaşmalar müasir dil tədrisinin ayrılmaz hissəsinə çevrilmişdir və onların tətbiqi öyrənmənin keyfiyyətini yüksəldir, motivasiyanı artırır və dil bacarıqlarının inkişafını sürətləndirir. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014) **Layihə və Problem Həllinə Yönelik Yanaşmalar** Müasir dil tədrisində layihə və problem həllinə yönəlik yanaşmalar (Project-Based and Problem-Based Learning) şagirdlərin aktiv öyrənməsini təmin edən, onların yaradıcı və tənqidi düşünmə qabiliyyətlərini inkişaf etdirən innovativ tədris strategiyalarıdır. Bu yanaşmalar şagirdləri yalnız nəzəri bilikləri öyrənməyə deyil, həm də öyrəndiklərini praktik şəkildə tətbiq etməyə təşviq edir. Beləliklə, dilin tədrisi məqsəd yönümlü və kontekstual öyrənmə prinsiplərinə əsaslanır. Layihə əsaslı öyrənmə şagirdlərin müəyyən mövzu və ya problem ətrafında uzunmüddətli tapşırıqlar üzərində işləməsinə nəzərdə tutur. Bu metod şagirdlərə müstəqil araşdırma aparmaq, məlumat toplamaq, nəticələr çıxarmaq və təqdimat etmək bacarıqlarını öyrədir. Layihə fəaliyyətləri şagirdlərin həm fərdi, həm də qrup şəklində əməkdaşlıq etməsinə tələb edir, bu isə onların komanda işində işləmə, liderlik və sosial bacarıqlarını inkişaf etdirir. Məsələn, şagirdlər “Şəhərimizin mədəni irsi” mövzusunda təqdimat hazırlaya, qrup olaraq bir hekayə yazma və ya interaktiv video layihəsi icra edə bilərlər. Bu proses zamanı şagirdlər dili praktik olaraq tətbiq edir və eyni zamanda yaradıcı düşünmə qabiliyyətlərini inkişaf etdirirlər. Problem həllinə yönəlik yanaşma isə şagirdləri real həyatda qarşılaşa biləcəkləri situasiyalarla üzləşdirir. Şagirdlər konkret bir problemin həlli üçün dil bacarıqlarından istifadə etməyə məcbur olurlar. Bu yanaşma şagirdləri analitik düşünməyə, məlumatları təhlil etməyə və məntiqli qərarlar verməyə öyrədir. Məsələn, ingilis dili dərslərində “Turistləri şəhərimizdə düzgün istiqamətləndirmək üçün bələdçi təlimatları hazırlayın” kimi tapşırıqlar şagirdlərin həm dil, həm də problem həll etmə bacarıqlarını birgə inkişaf etdirir. Layihə və problem həllinə yönəlik metodların üstün cəhətlərindən biri onların motivasiyanı artırması və öyrənməni şagird mərkəzli etməsidir. Şagirdlər dərslərin passiv iştirakçısı olmaq əvəzinə, öz öyrənmə prosesinin fəal iştirakçısına çevrilirlər. Bu yanaşmalar həmçinin dilin müxtəlif bacarıqlarının integrativ inkişafını təmin edir: danışmaq, dinləmə, oxumaq, yazma və leksika eyni anda təkmilləşir. Tədqiqatlar göstərir ki, layihə və problem həllinə yönəlik yanaşmalar şagirdlərin yaradıcı düşünmə qabiliyyətini, əməkdaşlıq bacarıqlarını və praktiki dil istifadə vərdişlərini əhəmiyyətli dərəcədə artırır. Thomas, J. W. (2000). Bu metodlar həmçinin müəllimlərə dərslər prosesini daha interaktiv və məqsədyönlü qurmaq imkanı verir və fərdi öyrənmə ehtiyaclarına uyğun tədris strategiyalarının tətbiqinə şərait yaradır. Beləliklə, layihə və problem həllinə yönəlik yanaşmalar müasir dil tədrisinin vacib tərkib hissəsidir. Onlar yalnız şagirdlərin dil biliklərini artırır, həm də onların tənqidi düşünmə,

yaradıcı bacarıqlar və əməkdaşlıq qabiliyyətlərini inkişaf etdirir, öyrənməni real həyat kontekstinə yaxınlaşdırır.

Nəticə

Müasir metodların dilin tədris prosesinə inteqrasiyası təhsilin keyfiyyətini əhəmiyyətli dərəcədə artırır. Kommunikativ, texnologiya əsaslı, fərdi və diferensial, həmçinin layihə və problem həllinə yönəlmiş yanaşmalar şagirdlərin dil bacarıqlarını inkişaf etdirir, öyrənmə prosesini daha maraqlı və motivasiyaedici edir. Bu metodların tətbiqi yalnız nəzəri biliklərin ötürülməsi ilə kifayətlənmir, həm də şagirdlərin praktiki bacarıqlarını, yaradıcı və tənqidi düşünmə qabiliyyətlərini formalaşdırır. Gələcəkdə bu yanaşmaların daha geniş tətbiqi öyrənmə nəticələrinin daha da yaxşılaşdırılmasına gətirib çıxaracaq.

Ədəbiyyat

1. Bell, S. (2010). Project-based learning for the 21st century: Skills for the future. *The Clearing House*, 83(2), 39–43. <https://doi.org/10.1080/00098650903505415>
2. Brown, H. D. (2014). *Principles of language learning and teaching* (6th ed.). Pearson Education.
3. Harmer, J. (2015). *The practice of English language teaching* (5th ed.). Pearson.
4. Larsen-Freeman, D., & Anderson, M. (2011). *Techniques and principles in language teaching* (3rd ed.). Oxford University Press.
5. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and methods in language teaching* (3rd ed.). Cambridge University Press.
6. Thomas, J. W. (2000). *A review of research on project-based learning*. Autodesk Foundation.

Rəyçi: fil.f.d. Fərəcova Ramilə Misirxan qızı